

*Губеня Людмила Миколаївна, здобувач освіти групи 211-їст спеціальності 032 «Історія та археологія,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*
*Руднік Денис Геннадійович, кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Сьогодні перед вищою освітою стоїть низка проблем, які впливають на її якість, довіру до результатів освіти, зокрема на працевлаштування випускників, та авторитет та репутацію навчального закладу. Однією з таких проблем є дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього та наукового процесу. Саме поняття «академічна доброчесність» є надзвичайно багатозначним. Під час вивчення курсу «Основи академічної доброчесності» здобувачі Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» знайомляться з такими визначеннями: неправомірне отримання вигоди, підготовка публікацій на замовлення, недобросовісне цитування, плагіат, самоплагіат, списування, етичний кодекс здобувача та викладача, правила підготовки та подання публікацій до наукових видань тощо. На нашу думку, для більш повного розуміння змісту академічної доброчесності здобувач повинен знати і нормативну базу України з цього питання.

Сьогодні у законодавстві України питання академічної доброчесності вміщено у такі акти: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про авторське право і суміжні права» та Кримінальний кодекс України [1–6].

Так, у Законі України «Про освіту» ст. 6 п.1 формулює засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності, серед яких є науковий характер освіти, інтеграція з ринком праці, академічна доброчесність, формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення [1]. Законодавець розрізняє ці та інші засади освітньої політики. Однак, на нашу думку, академічна доброчесність з названих засад є основоположною, адже саме вона забезпечує належний рівень наукових досліджень, формує довіру роботодавця до компетенцій, зазначених у дипломі молодого спеціаліста. Академічна доброчесність заснована на фундаментальних цінностях – чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, відвага [7]. Дані цінності вимагають і дотримання національного та міжнародного законодавства під час навчання та наукової діяльності.

У Законі України «Про освіту» академічній доброчесності присвячена ст. 42. п. 1. визначає поняття академічної доброчесності, пп. 2–3 містять вимоги до дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками та здобувачами освіти; у п. 4 перелічуються види академічної недоброчесності (під час проведення занять, на нашу думку, доцільно показати кожний вид порушення на прикладах з практики або у вигляді правових задач); у п. 8 прописано порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності [1]. Під час навчального процесу зі сторони викладача доцільним є ознайомлення здобувачів та використання на практиці сервісів перевірки робіт на порушення академічної доброчесності [8]. Пп. 5, 6, 7 уміщують дані про академічну відповідальність учасників освітнього процесу [1].

У Законі України «Про вищу освіту» уміщено відомості про порядок дій у разі виявлення порушення академічної доброчесності під час атестації здобувачів наукових ступенів, зокрема плагіат є підставою для відмови у присудженні наукового ступеня та видачі диплома. Розділ 5 Закону визначає систему забезпечення закладами освіти якості вищої освіти. Заклади вищої освіти зобов'язані вживати заходів щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах викладачів, здобувачів та інших працівників та

забезпечити притягнення їх до академічної відповідальності [2]. Дієвим способом гарантування дисципліни під час наукових досліджень та освітнього процесу є складання кодексу академічної доброчесності, а також запровадження спеціальних дисциплін на освітньо-професійних програмах (наприклад, «Основи академічної доброчесності», або «Академічне письмо»), що і було введено в нашому навчальному закладі. Під час вивчення освітнього компоненту здобувачі другого курсу відмічають важливість та практичну значимість отриманих компетенцій під час підготовки наукових публікацій, організації самостійної роботи та під час складання заліків та екзаменів.

Вивчення основ академічної доброчесності також передбачає тісне ознайомлення з Законом України «Про авторське право і суміжні права». Зокрема зі ст. 14 «Особисті немайнові права автора», ст. 21 «Вільне використання твору із зазначенням імені автора», ст. 32 «Передача права на використання твору», ст. 50 «Порушення авторського права і суміжних прав» і ст. 52 «Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав» [5]. Порушення авторських прав може тягнути кримінальну відповідальність згідно зі ст. 176 Кримінального кодексу України – штраф від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк [6]. Окремі випадки застосування положень Кримінального кодексу доцільно розглядати під вивчення освітнього компоненту правового спрямування.

Таким чином, можна зробити висновок, що академічна доброчесність регулюється системою норм українського законодавства та покликана забезпечити високу конкурентоспроможність українського науковця та випускника ЗВО на українських та міжнародних ринках праці.

Література:

1. Про освіту : Закон України, із змінам, внес. згідно із Законом № 1709–IX від 07.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Про вищу освіту : Закон України, із змінам, внес. згідно із Законом № 2145–VIII від 05.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
3. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України, із змінам, внес. згідно із Законом № 1369–IX від 30.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
4. Про наукову і науково-технічну експертизу : Закон України, із змінам, внес. згідно із Законом № 124–IX від 20.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Про авторське право і суміжні права : Закон України, із змінам, внес. згідно із Законом № 1667–IX від 15.07.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>.
6. Кримінальний кодекс України : Закон України, із змінам, внес. згідно із Законом № 1685–IX від 15.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
7. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. 2019. 39 с.
8. Руднік Д. Г., Руднік М. Г. Використання безкоштовних сервісів перевірки на плагіат наукових та навчальних робіт // Экспертные оценки элементов учебного процесса : программа и материалы XVIII межвуз. науч.-практ. конф., 26 нояб. 2016 г., Харьков, С. 73–75.